

Liite 2

Kansainvälistä vertailua miesten kokemasta väkivallasta

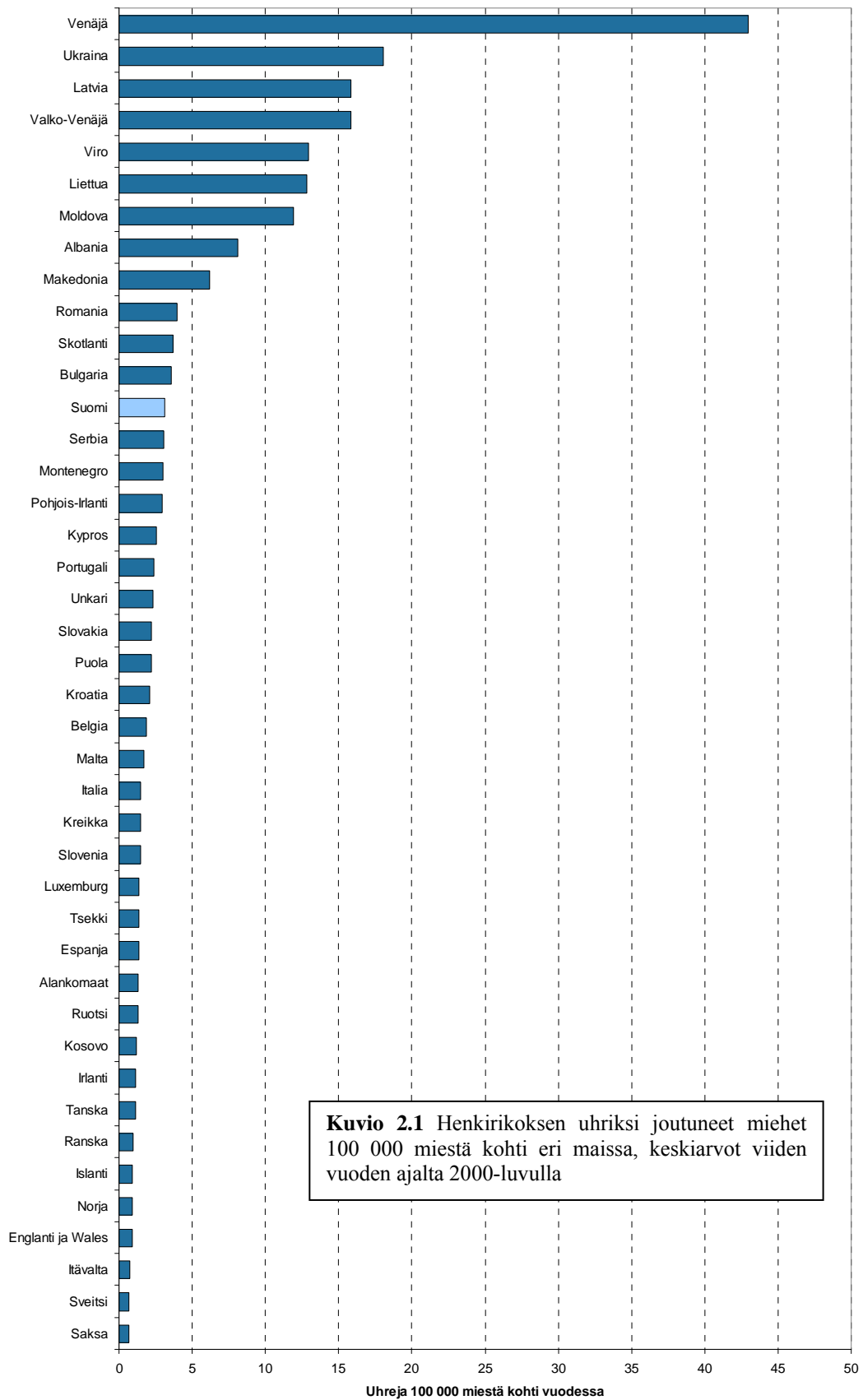
Tämä katsaus perustuu henkirikoksia koskeviin tietoihin ja Kansainvälisestä rikosuhritutkimuksesta (ICVS) saatuihin haastattelutietoihin (ICVS:n tietosisällöstä ks. van Kesteren 2007). Väkivaltakuolemat ovat tärkeä väkivaltaa kuvaava osoitin, ja niitä koskevat kansainväliset tiedot ovat ainakin Euroopan tasolla verraten luotettavia. Kansainvälinen rikosuhritutkimus on ainoa useimmissa Euroopan maissa vertailukelpoisella tavalla toteutettu uhritutkimus. Lopuksi tässä luvussa esitetään tiivistelmät eräissä maissa miehiin kohdistunutta parisuhdeväkivaltaa kartoittaneiden kyselytutkimusten tuloksista.

Henkirikokset

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos on koonnut tietoja henkirikoksista kansallisista kuolemansyytilastoista ja Maailman terveysjärjestön WHO:n tilastoista (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2010). Kuviossa 2.1 on kuvattu henkirikosten kohteeksi joutuneiden miesten määrä 100 000 henkilöä kohti Euroopan eri maissa. Luvut ovat keskiarvoja viimeisten viiden vuoden ajalta 2000-luvulla.

Suomessa keskimäärin 3,1 miestä 100 000 miestä kohti joutui henkirikoksen uhriksi vuosittain. Useimmissa Euroopan maissa miesten kuolleisuus henkirikoksiin on Suomea alemmalla tasolla. Joissakin Itä-Euroopan maissa luvut ovat puolestaan huomattavasti korkeampia kuin Suomessa. Esimerkiksi Virossa, Latviassa ja Liettuaassa kuoli vuosittain yli 10 miestä 100 000 miestä kohti. Realistinen vertailukohde Suomelle on kuitenkin Länsi-Eurooppa ja Pohjoismaat, ja tässä vertailussa Suomi näyttäytyy korkean henkirikollisuuden maana. Länsi-Euroopan maista ainoastaan Skotlannissa miesten henkirikokset olivat yleisempiä kuin Suomessa. Suurin osa Skotlannin henkirikoksista tapahtui maan länsiosissa, missä teräaseiden osuus väkivallanteoissa on perinteisesti suuri. Melkein puolet Skotlannissa tapahtuneista henkirikoksista tehtiin teräaseella, ja puolessa tapauksista tekijä oli alkoholin tai huumeiden vaikutuksen alainen. (Homicide in Scotland 2007–2008; Times Online 15.2.2009.)

Poliisin mukaan 80 prosentissa tapauksista, joissa mies joutuu Suomessa henkirikoksen uhriksi, joko uhri tai tekijä (usein molemmat), ovat päihtyneitä. Henkirikoksen uhrin ovat usein syrjäytyneitä, työttömiä, keski-ikäisiä miehiä, joilla on pitkään jatkunut alkoholiongelma ja sosiaalisia ongelmia. Henkirikoksen tekijä ja uhri kuuluvat usein samaan juomaporukkaan. (Kivivuori 2008; Lehti 2010.)

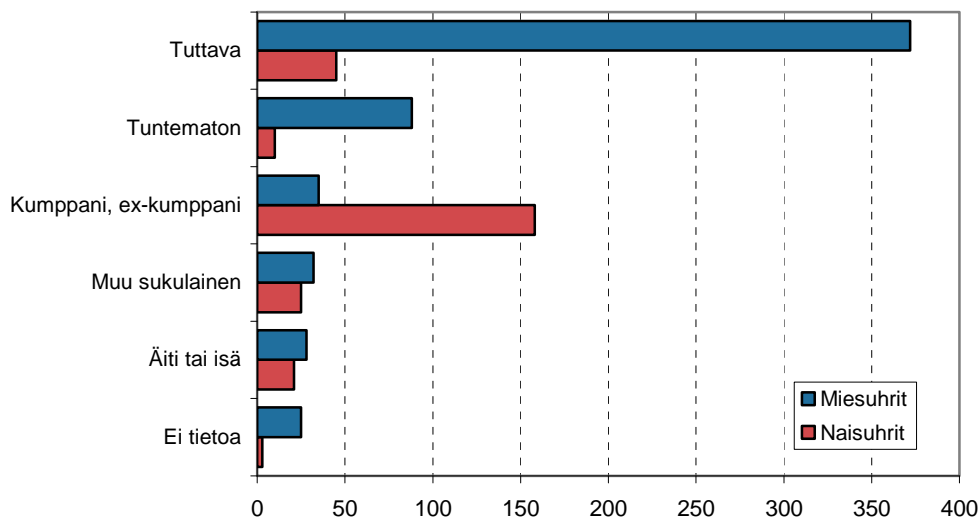

Taulukossa 2.1 verrataan henkirikosten mies- ja naisuhreja. Naisten luvut ovat miehiä matalampia kaikissa Euroopan maissa. Suomessa henkirikoksen uhriksi joutui 1,3 naista 100 000 naista kohti. Sekä naiset että miehet joutuivat henkirikoksen kohteeksi Suomessa useammin kuin muissa Pohjoismaissa ja Länsi-Euroopassa. Suomessa naisten henkirikollisuuden taso on sama kuin Serbiassa ja Makedoniassa.

Taulukko 2.1 Henkirikoksen uhrit 100 000 asukasta kohti Euroopan maissa sukupuolittain, keskiarvot viiden vuoden ajalta 2000-luvulla (luokittelujärjestys miesten mukaan)

	Miehet	Naiset
Venäjä	43,0	12,2
Ukraina	18,0	6,8
Valko-Venäjä	15,8	7,0
Latvia	15,8	5,9
Viro	13,0	3,0
Liettua	12,8	4,5
Moldova	11,9	5,4
Albania	8,1	1,6
Makedonia	6,2	1,3
Romania	4,0	1,7
Skotlanti	3,7	0,6
Bulgaria	3,6	1,0
Suomi	3,1	1,3
Serbia	3,0	1,3
Montenegro	3,0	1,0
Pohjois-Irlanti	2,9	0,6
Kypros	2,6	0,6
Portugali	2,4	0,8
Unkari	2,3	1,6
Slovakia	2,2	1,0
Puola	2,2	0,8
Kroatia	2,1	1,2

	Miehet	Naiset
Belgia	1,9	1,6
Malta	1,7	0,7
Italia	1,5	0,5
Kreikka	1,5	0,5
Slovenia	1,5	1,0
Tsekki	1,4	0,8
Luxemburg	1,4	1,0
Espanja	1,4	0,6
Alankomaat	1,3	0,6
Ruotsi	1,3	0,7
Kosovo	1,2	0,3
Tanska	1,2	0,6
Irlanti	1,2	0,3
Ranska	1,0	0,6
Islanti	0,9	0,5
Norja	0,9	0,8
Englanti ja Wales	0,9	0,4
Itävalta	0,7	0,7
Sveitsi	0,7	0,8
Saksa	0,7	0,5

Kuvio 2.2 Tekijän ja uhrin suhde Suomessa tapahtuneissa henkirikoksissa 2002–2008 (tapaukset yhteensä, Lehti 2010)

Kuviosta 2.2 nähdään, että suurin osa Suomessa tapahtuvista henkirikoksista on tuttuja, seurustelukumppanien tai perheenjäsenten välisiä. Henkirikoksen kohteeksi joutuneista miehistä 67 prosenttia oli joutunut tutun surmaamaksi, naisista 16 prosenttia. Miehistä kumppanin surmaamaksi oli joutunut kuusi prosenttia, naisista 67 prosenttia. (Lehti 2010.)

Naisten tekemissä henkirikoksissa uhri oli useimmiten tekijän puoliso, seurustelukumppani (35 %) tai lapsi (31 %). Miesten tekemissä henkirikoksissa uhreista 53 prosenttia oli tuttavilla ja ystäviä, ja 22 prosenttia puolisoita, seurustelukumppaneita tai entisiä puolisoita. (Lehti 2010.)

Kansainvälinen rikosuhritutkimus

Kansainvälinen rikosuhritutkimuksen (ICVS) aineiston avulla on mahdollista vertailla rikoksen uhriksi joutumista eri maissa. Etenkin Euroopassa ICVS on toteutettu useita kertoja, joten suomalaisten rikoksen kohteeksi joutumista kuvaaville luvuille löytyy kansainvälisiä vertailulukuja.

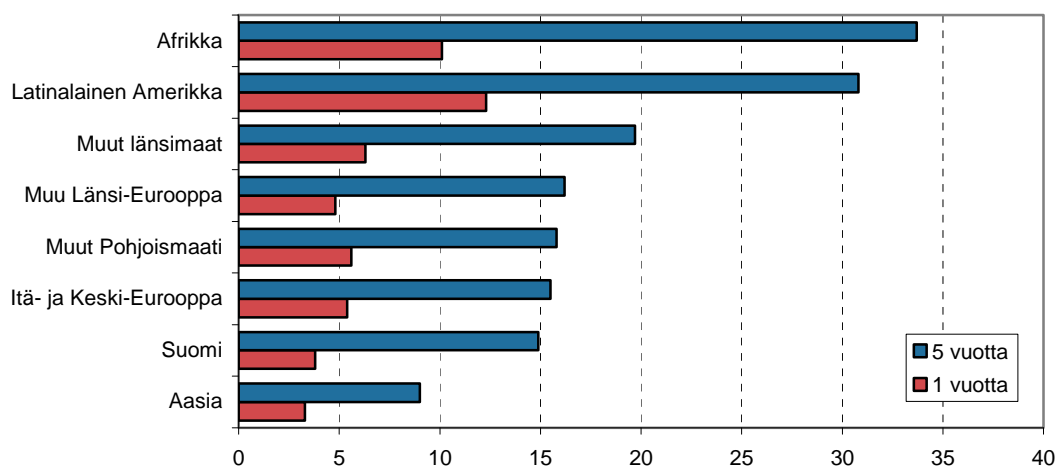
Kansainvälisen uhritutkimuksen otokset ovat olleet noin 2000 henkilöä maata kohden, minkä vuoksi mahdollisuudet yksityiskohtaisten vertailujen tekeminen yleisimpien taustamuuttujien, kuten sukupuolen ja iän mukaan, ovat rajalliset. Tässä luvussa esitettäviä vertailuja varten olemme yhdistäneet vuosien 2000 ja 2005 ICVS-aineistot saadaksemme luotettavamman kuvan miehiin kohdistuvasta väkivallasta.²⁴

²⁴ Kahden vuoden aineistojen yhdistäminen on perusteltua myös siksi, että Suomen otos vuoden 2005 Kansainvälisessä rikosuhritutkimuksessa oli vinoutunut, minkä seurauksena esimerkiksi

Seuraavassa vertailussa on käytetty neljää indikaattoria: väkivalta ja uhkailu, ryöstö, seksuaalinen väkivalta ja näistä kolmesta rikostyyppistä laskettu yhteisluku. Kansainvälisessä rikosuhritutkimuksessa rikosten uhriksi joutumista tarkastellaan viimeisten viiden vuoden ja viimeisten 12 kuukauden ajalta.

Väkivalta ja uhkailu

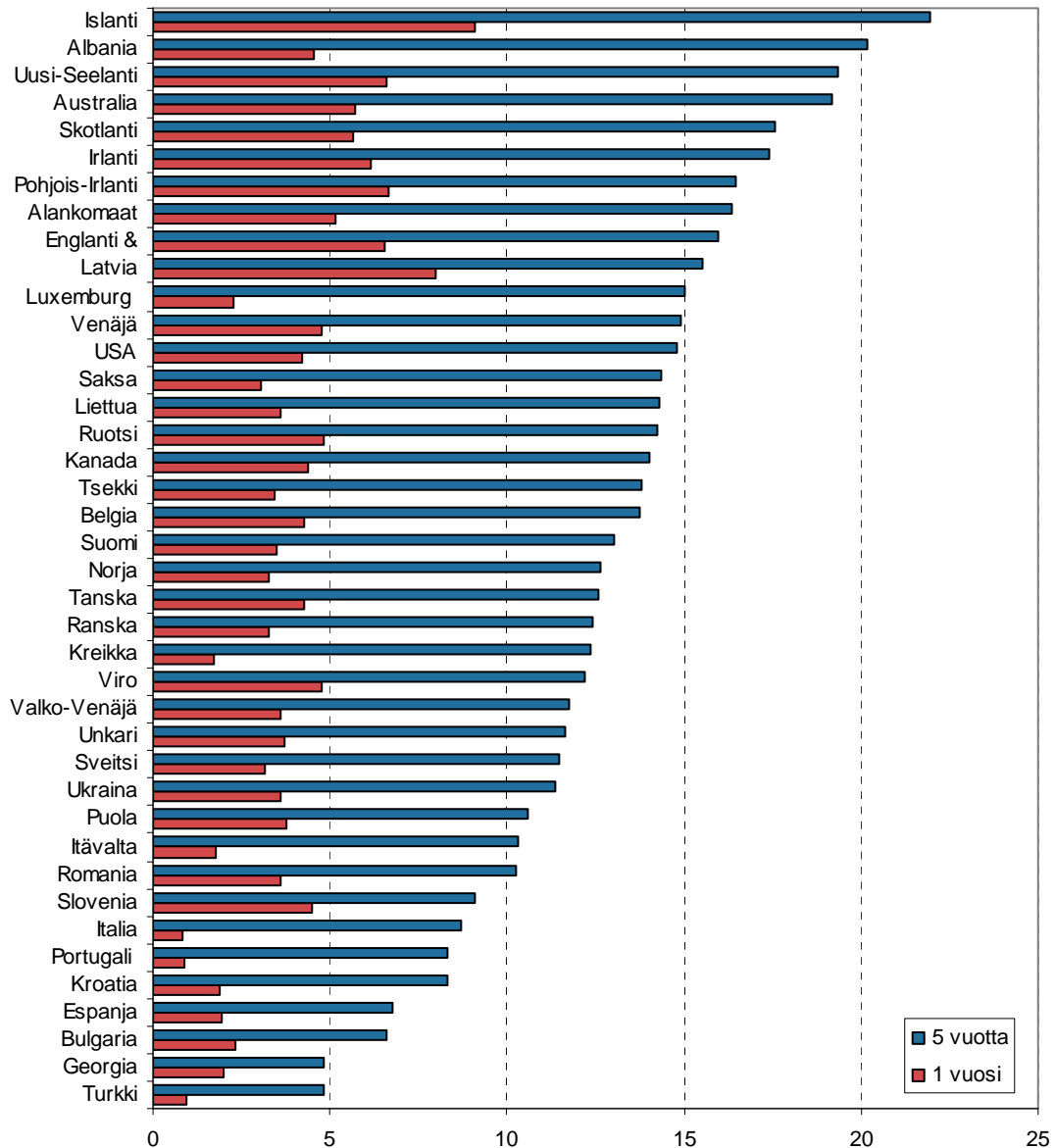
Miehet joutuivat väkivallan kohteeksi oli suunnilleen yhtä usein Euroopan eri alueilla; 15–16 prosenttia miehistä oli ollut väkivallan kohteena viimeisten viiden vuoden aikana. Suomen luku oli sama kuin Pohjoismaiden ja muun Euroopan. Muissa länsimaissa (Australia, Kanada, Uusi Seelanti ja USA) miesten joutuminen väkivallan uhriksi oli hieman yleisempää kuin Euroopassa. Miehet joutuivat usein väkivallan kohteeksi Afrikassa ja Latinalaisessa Amerikassa ryöstöjen yleisyyden vuoksi.

Kuvio 2.3 Miesten joutuminen väkivallan uhriksi viiden ja yhden vuoden aikana eri puolilla maailmaa, ICVS 2000–2005 (16–74-vuotiaat), %

Kuviossa 2.4 on kuvattu miesten joutuminen väkivallan ja uhkailun kohteeksi Itä- ja Länsi-Euroopassa sekä muissa Kansainväliseen rikosuhritutkimukseen osallistuneissa länsimaissa. Suomi sijoittuu vertailussa maiden puolivälin tienoille. Väkivallan ja uhkailun kohteeksi joutuminen on tulosten mukaan monissa Itä-Euroopan maissa Länsi-Euroopan maita alemmalla tasolla.

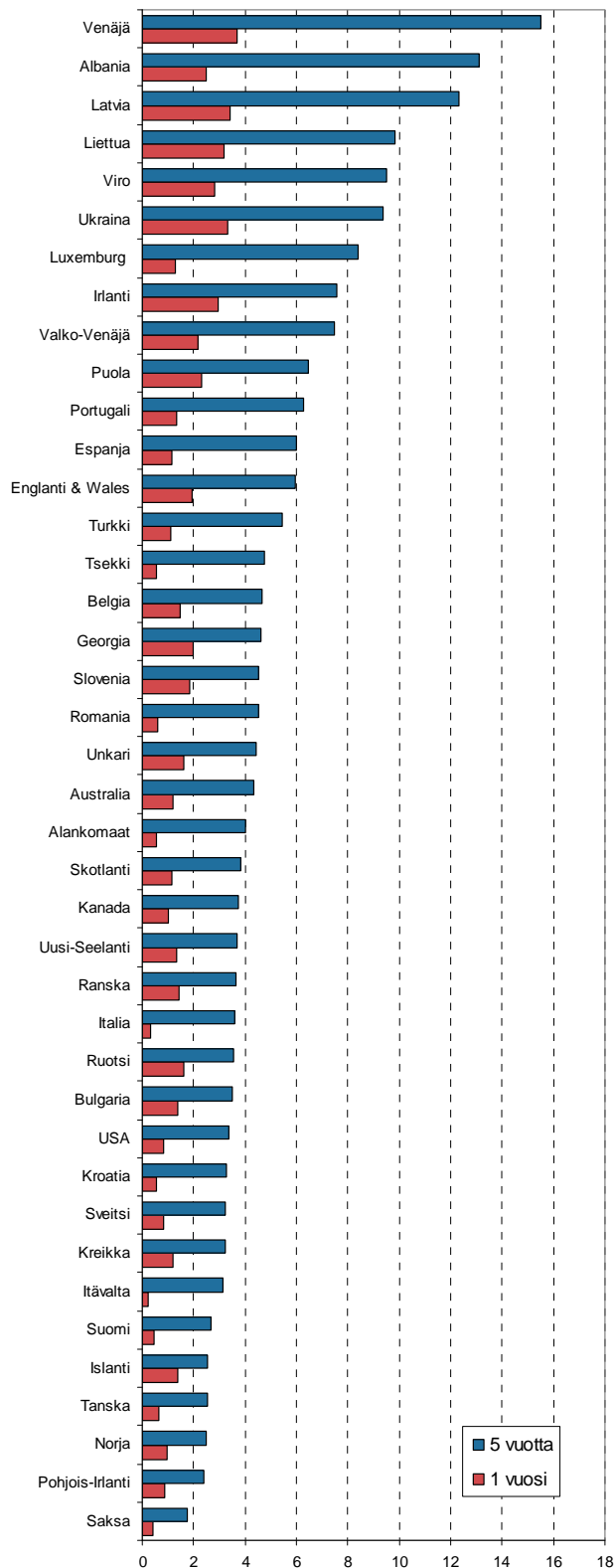
pahoinpitelyjä koskevat tulokset olivat aiempia lukuja huomattavasti pienempiä (Aromaa & Heiskanen 2006). Kansallisessa uhritutkimuksessa ei ole havaittu vastaavia muutoksia 2000-luvulla (Sirén ym. 2010).

Kuvio 2.4 Miesten joutuminen väkivallan ja uhkailun kohteeksi viiden ja yhden vuoden aikana eri maissa, keskiarvot ICVS-luvuista vuosina 2000–2005, (16–74-vuotiaat), %

Ryöstö

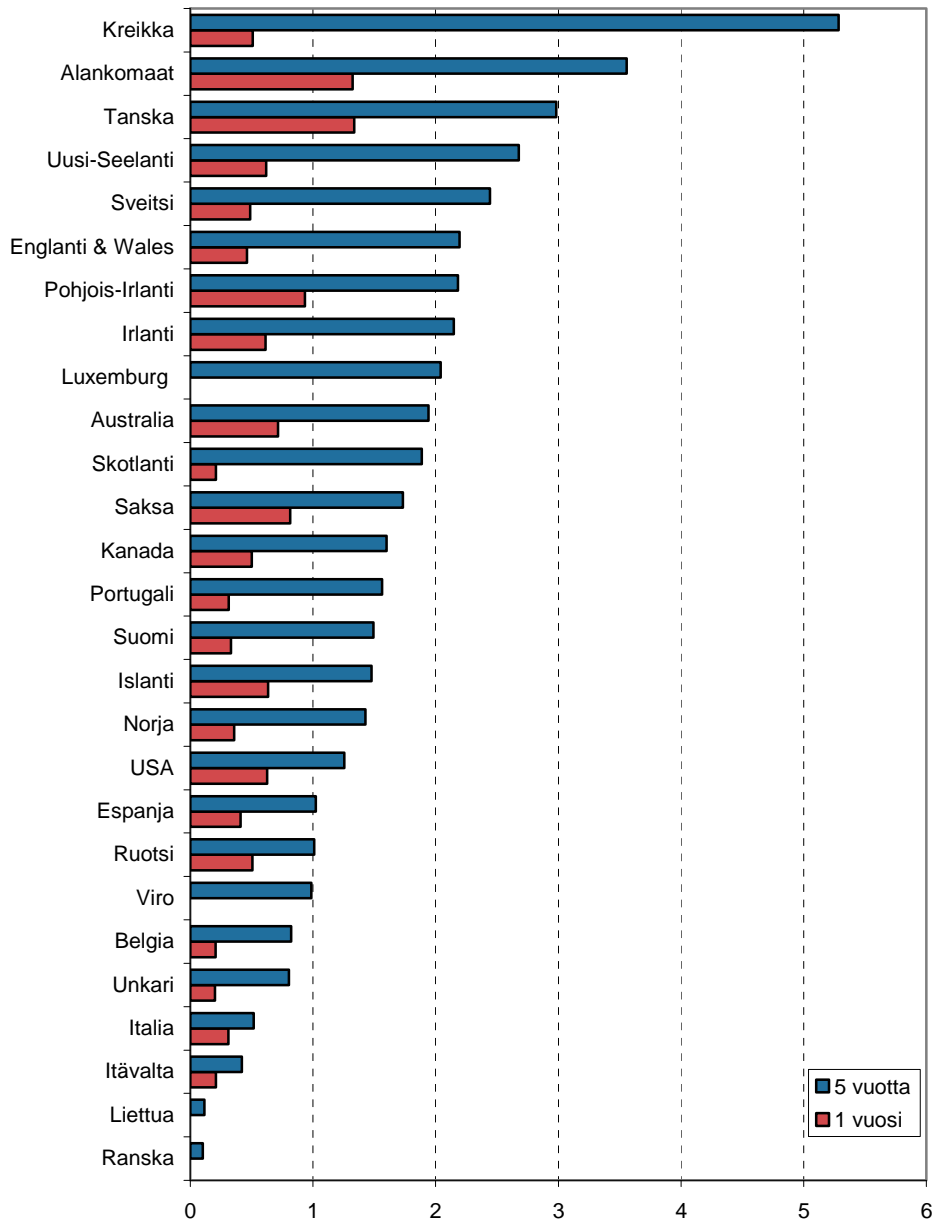
Ryöstöt ovat perinteisesti olleet Suomessa ja muissa Pohjoismaissa monia länsimaita alemmalla tasolla. Tilanne on sama tarkasteltiinpa uhritutkimusten tuloksia tai poliisin tietoon tullutta rikollisuutta (Heiskanen 2010). Kuvioista 2.5 käy ilmi, että ryöstöt ovat yleisempiä Itä- kuin Länsi-Euroopassa.

Kuvio 2.5 Miesten joutuminen ryöstön kohteeksi viiden ja yhden vuoden aikana eri maissa, keskiarvot ICVS-luvuista vuosina 2000–2005, (16–74-vuotiaat), %

Seksuaalinen väkivalta

Miehiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta on ICVS:n mukaan ryöstöjä ja muuta väkivaltaa harvinaisempaa. Keskimäärin 1,7 prosenttia miehistä Euroopassa ja muissa länsimaissa oli joutunut seksuaalisen väkivallan kohteeksi viimeisten viiden vuoden aikana. Vastaava luku viimeisten 12 kuukauden ajalta oli 0,5 prosenttia. Suomen luvut olivat hieman keskimääräistä pienempiä.

Kuvio 2.6 Miesten joutuminen seksuaalisen väkivallan kohteeksi viiden ja yhden vuoden aikana eri maissa, keskiarvot ICVS-luvuista vuosina 2000–2005, joistakin maista tieto on vain 5 vuoden ajalta, %

Seksuaalista väkivaltaa koskeva kysymys kysyttiin ensimmäistä kertaa miehiltä suurimmassa osassa tutkimukseen osallistuvista maista vuonna 2005. Näin ollen seksuaalista väkivaltaa koskevat luvut perustuvat pienempään otokseen kuin ryöstöjä ja pahoinpitelyjä koskevat luvut. Seksuaalisen väkivallan määrittely ja tunnistaminen vaihtelee maittain, minkä lisäksi aiheen arkaluontoisuus on saattanut vaikuttaa tulosten luotettavuuteen (esimerkiksi Kreikan luvuissa viiden vuoden ja vuoden uhrikokemusten välinen ero on vaikeasti selitettävissä).

Miehiin kohdistunut parisuhdeväkivalta eri maissa: eräitä yleisyysarvioita

Tähän lukuun on koottu lyhyet tiivistelmät eräistä ulkomaisista tutkimuksista, joissa on raportoitu miesten kokemaa väkivaltaa. Niistä havaitaan, että väkivallan taso eri maissa tehdyissä selvityksissä vaihtelee huomattavasti. Enemmän kuin todellisista eroista eri maiden välillä on kyse erilaisista tavoista määrittellä väkivalta. Eräissä maissa (tässä USA ja Ruotsi) väkivallan määrittelyllä on tavoiteltu rikoslain määritelmää, jolloin tuloksilla pyritään arvioimaan ensisijaisesti piilorikollisuutta. Laajemmat väkivallan määritelmät (tässä Norja, Saksa ja Englanti) perustuvat ilmiön sosiaaliseen kuvaukseen, jolloin halutaan selvittää erilaisten väkivallan muotojen yleisyyttä riippumatta siitä, miten ne on rikoksina määritelty. Tanska puolestaan on esimerkki maasta, jossa on erilaisista rekisterilähteistä ja muista survey-tutkimuksista kuin uhritutkimuksista kerätty tietoja väkivallan yleisyydestä.

Norja

Vuosina 2003–2004 Norjassa 20–54-vuotiaille tehdyn (n=4 618) postikyselyn mukaan lähes 50 prosenttia miehistä ja noin 40 prosenttia naisista oli kokenut 15 vuotta täytettyään muun kuin kumppanin tekemää väkivaltaa tai uhkailua. Parisuhdeväkivaltaa oli Norjassa kokenut viimeisen vuoden aikana 6 prosenttia sekä naisista että miehistä. Aikaisemmin kuin viimeisen vuoden aikana oli Norjassa kokenut parisuhdeväkivaltaa 27 prosenttia naisista ja 22 prosenttia miehistä. (Haaland ym. 2005.) Väkivaltamittari oli varsin samanlainen kuin Suomessa käytetty, mutta vertailtavuutta heikentää Norjan tutkimuksessa käytetty suppeampi ikärajaus. Norjassa parisuhdeväkivallaksi laskettiin nykyisessä ja entisissä parisuhteissa koettu väkivalta.

Ruotsi

Ruotsissa on julkaistu tietoja naisten ja miesten kokemasta parisuhdeväkivallasta kansallisen uhritutkimuksen tietoihin perustuen (Hradilova-Selin 2009). Koko aineisto käsittää 37 500 puhelinhaastattelua vuosilta 2006–2008. Aineiston mukaan vuoden aikana pahoinpidellyiksi parisuhteessa joutui 0,4 prosenttia naisista ja alle 0,1 prosenttia miehistä. Seksuaalista väkivaltaa parisuhteessa oli kokenut 0,1 prosenttia naisista ja alle

0,1 prosenttia miehistä. Uhkailua oli kokenut 0,5 prosenttia naisista ja alle 0,1 prosenttia miehistä. Tulokset osoittavat että ns. yleiset uhritutkimukset tuottavat matalia uhrilukuja. Ruotsin raportissa todetaan, että naisten kokema parisuhdeväkivalta on toistuvaa useammin kuin miesten kokema ja siitä on useammin vakavia seurauksia naisille kuin miehille, riskiryhminä nuoret ja yksinhuoltajat.

Englanti

Englannissa vuosittain tehtävän kansallisen uhritutkimuksen (*British Crime Survey*) yksi osio käsittelee lähisuhdeväkivaltaa, johon kuuluu henkinen, fyysinen ja taloudellinen parisuhde- ja perheväkivalta sekä seksuaalinen väkivalta. Vuosien 2008/2009 aineisto muodostui 46 286 kasvokkain tehdystä haastattelusta, joissa lähisuhdeväkivaltaa koskevan osion haastateltava täytti itse tietokoneella. Viimeisen vuoden aikana parisuhdeväkivaltaa oli kokenut viisi prosenttia naisista ja kolme prosenttia miehistä. Seksuaalista väkivaltaa pari- tai perhesuhteissa oli viimeisen vuoden aikana kokenut 2,5 prosenttia naisista ja alle yksi prosentti miehistä. (Hoare 2009; Roe 2010.)

Saksa

Saksassa yli 10 000 naista käsittävään haastattelututkimukseen liittyi miehille tehty koetutkimus (n=266), jossa taustoitettiin ja selvitettiin miesten väkivaltakokemuksia myös parisuhteessa. Arkaluontoiset tiedot kerättiin kyselylomakkeella henkilökohtaisen haastattelun yhteydessä. Miehistä 23 prosenttia oli kokenut parisuhteessaan jossain vaiheessa vähintään lievää fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa, naisten kohdalla vastaava luku oli 25 prosenttia. Runsas puolet miehistä ilmoitti, etteivät he olleet aloittaneet väkivaltaa ja puolet, etteivät he olleet vastanneet puolison aloittamaan väkivaltaan. (Jungnitz ym. 2004; Heiskanen 2004.)

Tanska

Tanskassa julkaistiin vuonna 2008 miehiin kohdistuvaa väkivaltaa koskeva tutkimus. Tutkimuksessa käytettiin useita eri tietolähteitä, kuten Tanskan kansanterveyslaitoksen terveystutkimuksia, poliisin tekemiä uhritutkimuksia sekä kansallisia rekistereitä, kuten rikosrekisteri, uhrirekisteri, kuolemansyyrekisteri ja potilasrekisteri. Vuoden 2005 terveystutkimuksen mukaan 3,6 prosenttia miehistä oli kokenut viimeisen vuoden aikana väkivaltaa. Hieman yli kymmenessä prosentissa miesten kokemasta väkivallasta tekijä oli uhrin entinen tai nykyinen puoliso. Poliisin tietoon tulleesta väkivallasta 1,1 prosenttia oli parisuhdeväkivaltaa, josta 69 prosenttia oli miesten ja 31 prosenttia naisten tekemää. (Helweg-Larsen ym. 2008.)

USA

Yhdysvalloissa tehtävä kansallinen uhritutkimus sisältää kysymyksiä lähisuhdeväkivallasta sekä raiskauksista ja muusta seksuaalisesta väkivallasta, ryöstöistä sekä pahoinpitelyistä. Lähisuhdeväkivallaksi lasketaan nykyisten ja entisten puolisoiden sekä tyttö- ja poikaystävien tekemä väkivalta. Vuoden 2008 aineistossa on 77 852 henkilön puhelinhaastattelut. Tutkimuksen mukaan 0,4 prosenttia naisista ja 0,1 prosenttia miehistä oli kokenut lähisuhdeväkivaltaa vuonna 2008. (Catalano ym. 2009.)

Vuonna 2000 Yhdysvalloissa julkaistiin väkivaltaa koskeva tutkimus, johon haastateltiin 8 000 naista ja 8 000 miestä. Tässä tutkimuksessa lähisuhteeksi määriteltiin nykyinen ja entinen puoliso, eri tai samaa sukupuolta oleva avopuoliso, tyttö- ja poikaystävä sekä satunnainen seurustelukumppani. Lähisuhdeväkivallan kohteeksi joutuneiden osuus oli tutkimuksessa korkeampi kuin kansallisessa uhritutkimuksessa. Tutkimuksen mukaan 1,8 prosenttia naisista ja 1,1 prosenttia miehistä oli joutunut lähisuhdeväkivallan kohteeksi viimeisten 12 kuukauden aikana. Pahoinpitelyn kohteeksi oli joutunut 1,3 prosenttia naisista ja 0,9 prosenttia miehistä. (Tjaden & Thoennes 2000.)